Kuchkarova Muhayyo Tojimatovna
Namangan davlat universiteti o‘qituvchisi
+998 94 309 07 50

GANDBOLCHILARNI JUFTLIKDA MASHQ QILISHI ASOSIDA TAKTIK TAYYORGARLIGINI OSHIRISH

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.7758640

Annotatsiya. Ushbu maqolada gandbolchilarni juftliklarda mashq qilishiga asoslangan eksperimental metodikadan foydalangan holda taktik tayyorgarligini oshirish masalasi tadqiq etilgan bo‘lib, gandbolchilarning taktik tayyorgarligini yanada takomillashtirishning yangi yo‘llari va imkoniyatlarini izlab, o‘yinchilarni to‘g‘ri joylashtirish va to‘g‘ri tayyorgarlik guruhini shakllantirishning taktik tayyorgarlik samaradorligiga ta’sirini o‘rganishga qaratilgan eksperimental tadqiqotlar o‘tkazildi.

Kalit so‘zlar: taktika, taktik tayyorgarlik, juftlikda mashq qilish, taktik mahorat

KIRISH

Zamonaviy gandbolning rivojlanish darajasi yuqori sport natijalariga erishishning hal qiluvchi omili sifatida o‘yinchilarning taktika va texnik mahoratini hisobga olishni taqozo etadi. Gandbolchilarni tayyorlash tizimi eng muhim tarkibiy qismlardan biri sifatida sportchining individual taktikasini o‘z ichiga oladi. Biroq, hujumchilarning individual taktik mahoratini oshirish muammosi hali to‘g‘ri ilmiy ishlanmaga ega emas.

Jumladan, hujumni yakunlash uchun zarur vositalar arsenali, to‘pni darvozaga yakuniy uloqtirishning optimal taktikasi va gandbol tarkibida turli o‘yin funksiyalarini bajaruvchi hujumchilarning texnik-taktik tayyorgarligi mazmuni haqidagi savollar hal qilinmagan. Bundan tashqari, gandbolchilarning raqobatbardosh faoliyatini pedagogik nazorat qilishning tanlangan usuli hali yetarlicha ishlab chiqilmagan. Mashg‘ulotlar jarayonini individuallashtirish uchun hujumchilarning texnik va taktik tayyorgarligidagi kamchiliklarni aniqlashga imkon bermaydi. Bularning barchasi ko‘rsatilgan muammoni eng dolzarb muammolar qatoriga qo‘yib, ushbu tadqiqot mavzusini tanlashni belgilab berdi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ushbu muammo yuzasidan Abduraxmonov F.A., Pavlov Sh.K., Abdurahmonov F.A. va boshqalar, Izaak V.I., Nabiev T.I., Akramov J.A., Niyozov I., Pavlov Sh., Abduraxmonov F., Aizova R., Holmirzayev E.J., Abdalimov O.X., Yusupova Z.Y. ilmiy izlanishlar olib borganlar.

MDH olimlari tomonidan ganbolchilarni taktik jihatdan tayyorlash bo‘yicha G.M. Avijonene, B. Agrebi, L.G. Buxtiy, A.A.Guzhalovskiy, S.I. Doroxova, E.I. Ivaxina, AM Ivashchenko, V.Ya. Ignatieva, A.G. Kubrachenko, L.A. Latishkevich, A.Ya. Ovchinnikova, M.A. Petrova, E.O. Savinkova, V.I. Toreva va boshqalar ilmiy izlanishlar olib borganlar.

O‘yin taktikasini organish avvalo jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida qolaversa, sport to‘garaklarida va jismoniy tarbiya tadbirlarlari jarayonida amalgam oshiriladi.

Tadqiqotda qo‘llanilgan metodikaning tavsifi. Tadqiqot o‘tkazish davomida ilmiy-uslubiy adabiyotlarni o‘rganish tahlil qilish va umumlashtirish, pedagogik kuzatishlar, pedagogik tajriba va matematik-statistik usullardan foydalanildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Gandbolchilarning taktik tayyorgarligini yanada takomillashtirishning yangi yo‘llari va imkoniyatlarini izlab, o‘yinchilarni to‘g‘ri joylashtirish va to‘g‘ri tayyorgarlik guruhini shakllantirishning taktik tayyorgarlik samaradorligiga ta’sirini o‘rganishga qaratilgan eksperimental tadqiqotlar o‘tkazishga qaror qildik.

O‘yinchilarning taktik mahorati va psixologik xususiyatlari bo‘yicha o‘ta yuqori

farq o‘yinchilarga va ularning taktik tayyorgarlik jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatuvchi salbiy omil, deb taxmin qildik. Bu parametrlar bo‘yicha o‘yinchilar o‘rtasida unchalik yuqori bo‘lmasligi taktik mashg‘ulotlar jarayonida o‘yinchilarning kamol topib, ularning taktik mahoratini oshirishga yaxshi ta’sir ko‘rsatadigan ijobiy omil hisoblanadi. Ushbu taxminlarni tasdiqlash yoki rad etish uchun biz bir nechta kombinatsiyalarni tanladik, ular asosida o‘yinchilarni mashg‘ulot juftliklarida taktik mashg‘ulot o‘tkazdik.

Tajriba boshlanishidan oldin o‘z oldimizga qo‘ygan asosiy vazifamiz “zaif” gandbolchilar saviyasini “o‘rtacha”, “o‘rta”ni esa “kuchli”ga yaqinlashtirish edi. Eksperimental metodologiyamiz va qo‘yilgan vazifamizga ko‘ra, “kuchli-kuchli”, “kuchli-o‘rtacha” va “o‘rtacha-zaif” tamoyili bo‘yicha o‘yinchilarning o‘quv juftliklarini tuzdik (1-rasm).

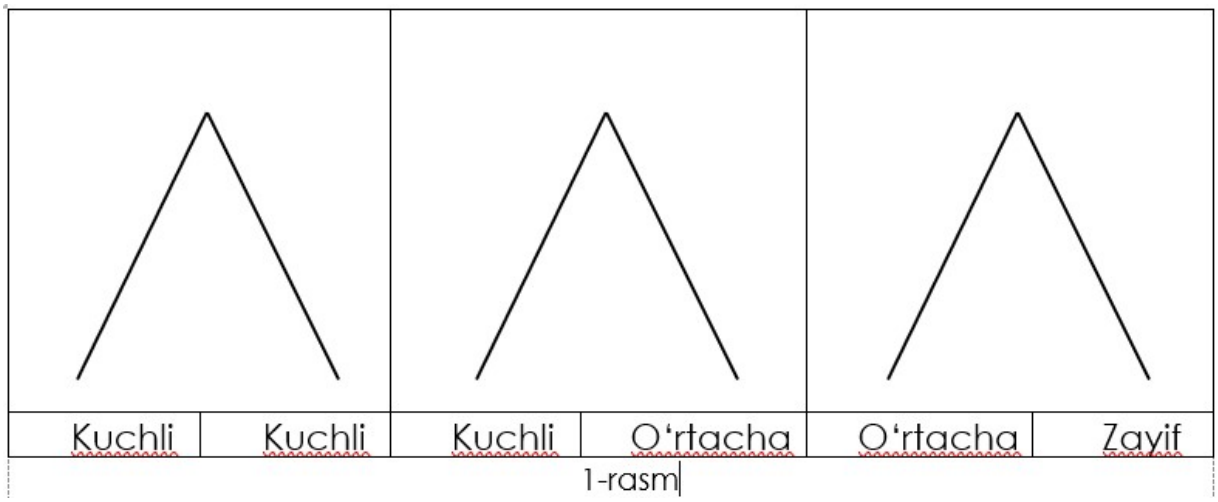

1-rasm

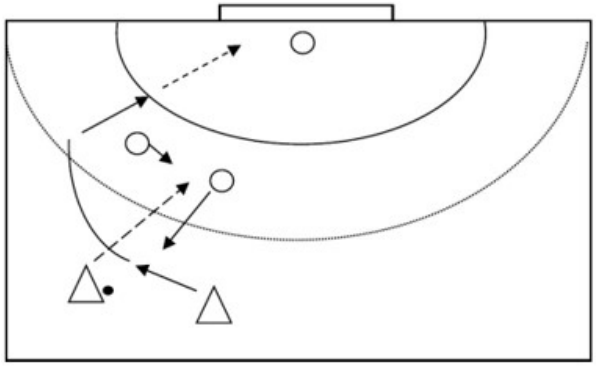

2-rasm

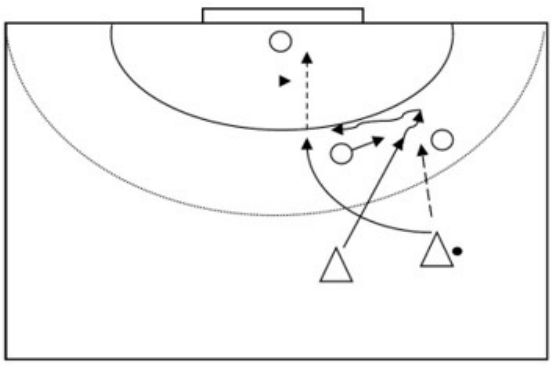

3-rasm

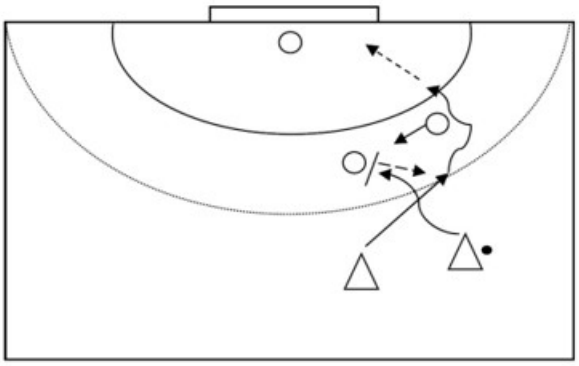

4-rasm

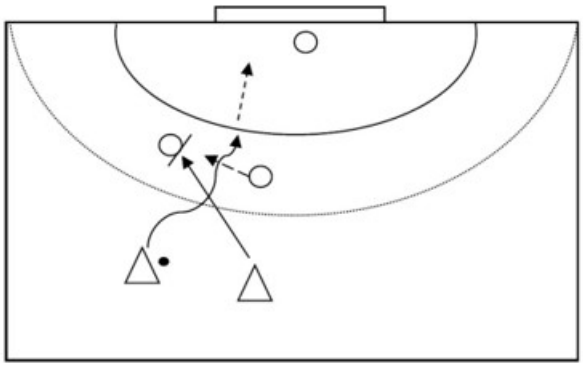

5-rasm

raqib o‘yinchilari; to‘psiz o‘yinchi; to‘pli o‘yinchi.

1-rasm - o‘yinchilarning guruhlarga bo‘linishi asosida mashg‘ulot juftliklarini shakllantirish sxemasi

2-rasm - shakllangan juftlikdagi o‘yinchilarning tashqi o‘zaro ta’siri. To‘pga ega bo‘lgan o‘yinchi kombinatsiyani boshlaydi

3-rasm - shakllangan juftliklardagi o‘yinchilarning tashqi o‘zaro ta’siri. Kombinatsiyani to‘psiz o‘yinchi boshlaydi

4-rasm - tashqi to‘siq, ikki o‘yinchi tomonidan tuzilgan juftliklarda amalga oshiriladi. To‘pga ega bo‘lgan o‘yinchi kombinatsiyani boshlaydi

5-rasm - tashqi to‘siq, ikki o‘yinchi tomonidan tuzilgan juftliklarda amalga oshiriladi. Kombinatsiyani to‘psiz o‘yinchi boshlaydi

Shakllangan o‘quv-mashg‘ulot juftliklarida o‘yinchilar bir yarim oy davomida taktik tayyorgarlik bo‘yicha mashg‘ulotlar davomida tayyorlangan taktik vazifalarni birgalikda ishlab chiqishadi. Taktik vazifalar biz tomonimizdan shunday tuzilganki, ularni hal qilish jarayonida o‘yinchilar o‘yinga imkon qadar yaqinroq bo‘ladilar. Shu bilan birga, bu taktik vazifalarni faqat o‘yin holatini baholashda izchillik, sheriklarning o‘zaro tushunishi va bir-birining harakatlarini to‘g‘ri bashorat qilish asosida hal qilish mumkin edi.

Birinchi taktik vazifani biz ikkita o‘yinchining krest shakli bilan tashqi o‘zaro ta’siri bilan kombinatsiyani qo‘llash asosida shakllantirdik. Tajribada biz ushbu kombinatsiyaning ikkita variantidan foydalandik. Birinchi variant o‘yinchining to‘p bilan bajarilishini boshlash tashabbusini o‘z zimmasiga oldi, 2-rasm. Ikkinchi variant o‘yinchining to‘psiz bajarishini boshlash tashabbusini o‘z zimmasiga oldi, 3-rasm.

Ikkinchi taktik vazifa biz tomondan tashqi to‘siqlardan ehtiyotsiz foydalanish bilan kombinatsiya asosida shakllantirildi. Ushbu taktik kombinatsiyaning birinchi versiyasi to‘p bilan o‘yinchi tomonidan uni amalga oshirish tashabbusining boshlanishini nazarda tutgan, 4-rasm. Ushbu taktik kombinatsiyaning ikkinchi versiyasi to‘psiz o‘yinchi tomonidan uni amalga oshirish tashabbusining boshlanishini nazarda tutgan, 5-rasm.

Taktik mashqlar jarayonida, taktik topshiriqlarni bajarishda biz tomonimizdan tuzilgan mashg‘ulot juftliklarida o‘yinchilar rollarni o‘zgartirdilar, har bir o‘yinchi to‘p bilan va to‘psiz o‘yinchi rolini mashq qildi.

O‘yinchilarning yutuqlarini hisobga olish va gandbolchilar juftliklarini tayyorlashda ishlaganda eksperimental metodologiyamiz samaradorligini tekshirish uchun A.P.Travina tomonidan taklif qilingan xatolarni hisobga olishga asoslangan pedagogik kuzatish metodologiyasidan foydalanamiz.

Dastlabki ma’lumotlar sifatida eksperimentning birinchi kunida gandbolchilar juftliklarini mashg‘uloti paytida olingan ma’lumotlardan foydalanilgan (1-jadval).

Shakllangan o‘quv juftliklarida bir yarim oylik mashg‘ulotlardan so‘ng quyidagi natijalarga erishildi (2-jadval).

Eng kam taktik xatolarga “kuchli-kuchli” va “kuchli-o‘rta” juftligidagi gandbolchilar yo‘l qo‘yishdi. Gandbolchilar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir samaradorligi ushbu mashg‘ulot juftliklarida "o‘rtacha-kuchsiz" juftliklarga qaraganda yuqoriroq bo‘ldi. “Kuchli-kuchli” mashg‘ulot juftliklarida xatolar sonining 50 foizga kamayishi hisobiga o‘yinchilarning o‘zaro munosabatlari samaradorligini 0,75 dan 0,88 gacha oshirishda ijobiy tendentsiya kuzatildi. Xuddi shunday dinamika “kuchli-o‘rta” juftliklarida ham kuzatildi, o‘rtacha hisobda, xatolar sonining o‘rtacha 45,16 foizga kamayishi hisobiga o‘yinchilar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar samaradorligi 0,59 dan 0,77 gacha oshgan. O‘zaro ta’sirning samaradorligi “o‘rtacha-zaif” juftliklar edi. Ushbu o‘yinlarda gandbolchilar taktik vazifalarni hal qilishda eng ko‘p xatolarga yo‘l qo‘yishdi. Shu bilan birga, bu juftlikda o‘yinchilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar samaradorligidagi o‘zgarishlarning eng yuqori ijobiy dinamikasi yo‘l qo‘yilgan xatolar sonining o‘rtacha 57,14% ga kamayishi hisobiga 0,35 dan 0,63 gacha kuzatildi. Gandbolchilarning juftlik mashg‘ulotlaridagi o‘zaro munosabatlari samaradorligidagi ijobiy o‘zgarishlarning

1-jadval

Gandbolchilar juftlikda ishlaganda tajribaning birinchi kunida olingan dastlabki ma'lumotlar

№	Juftliklar	Ko'rsatkichlar					
		Vazifalar soni (takrorlash)	Xatolar soni	O'zaro ta'sirlarning samaradorligi	Xato turlari (jami foiz)		
					1-tip	2-tip	3-tip
1	Kuchli-kuchli	8	2	0,75	50	50	0
2	Kuchli-o'rtacha	8	2	0,75	50	0	50
3	Kuchli-o'rtacha	8	3	0,63	66,67	0	33,33
4	Kuchli-o'rtacha	8	3	0,63	33,33	33,33	33,34
5	Kuchli-o'rtacha	8	3	0,63	66,67	0	33,33
6	Kuchli-o'rtacha	8	3	0,63	66,67	33,33	0
7	Kuchli-o'rtacha	8	4	0,5	50	25	25
8	Kuchli-o'rtacha	8	4	0,5	50	50	0
9	Kuchli-o'rtacha	8	4	0,5	75	0	25
10	Kuchli-o'rtacha	8	5	0,38	60	20	20
11	O'rtacha-zaif	8	4	0,5	50	25	25
12	O'rtacha-zaif	8	5	0,38	40	0	60
13	O'rtacha-zaif	8	6	0,25	50	16,67	33,33
14	O'rtacha-zaif	8	6	0,25	33,33	33,33	33,34

2-jadval

Shakllangan o'quv juftliklarida bir yarim oylik mashg'ulotlardan so'ng olingan natijalar

№	Juftliklar	Ko'rsatkichlar					
		Vazifalar soni (takrorlash)	Xatolar soni	O'zaro ta'sirlarning samaradorligi	Xato turlari (jami foiz)		
					1-tip	2-tip	3-tip
1	Kuchli-kuchli	8	1	0,88	0	100	0
2	Kuchli-o'rtacha	8	1	0,88	100	0	0
3	Kuchli-o'rtacha	8	1	0,88	0	0	100
4	Kuchli-o'rtacha	8	1	0,88	100	0	0
5	Kuchli-o'rtacha	8	2	0,75	50	0	50
6	Kuchli-o'rtacha	8	2	0,75	50	50	0
7	Kuchli-o'rtacha	8	2	0,75	50	0	50
8	Kuchli-o'rtacha	8	2	0,75	50	50	0
9	Kuchli-o'rtacha	8	3	0,63	66,67	33,33	0
10	Kuchli-o'rtacha	8	3	0,63	66,67	33,33	0
11	O'rtacha-zaif	8	2	0,75	50	50	0
12	O'rtacha-zaif	8	3	0,63	33,33	33,33	33,34
13	O'rtacha-zaif	8	3	0,63	66,67	0	33,33
14	O'rtacha-zaif	8	4	0,5	25	25	50

asosiy omillari quyidagilar bo‘ldi: gandbolchilar o‘rtasida jamoaviy ishning kuchayishi, o‘yin holatini baholashda izchillikning kuchayishi, sheriklarning o‘zaro tushunishini oshirish va bir-birining harakatlarini aniqroq bashorat qilish. Shuni ta’kidlash kerakki, barcha juftliklarda gandbolchilarning o‘zaro ta’sirining samaradorligi ko‘rsatkichi 0,13 dan 0,28 gacha ijobiy tendentsiyaga ega edi.

Biz tomonimizdan ishlab chiqilgan eksperimental metodologiyadan foydalangan holda olib borilgan gandbolchilarning taktik tayyorgarligi quyidagilarga yordam berdi: turli darajadagi o‘yinchilarning o‘zaro ta’siri samaradorligini oshirish, ularning jamoaviy ishini oshirish, o‘yinchilar o‘rtasidagi o‘zaro tushunishni yaxshilash, ularning harakatlari va o‘yin holati va bir-birining harakatlari prognozlarining izchilligini oshirish. Buning evaziga o‘yinchilarning o‘zaro harakat jarayonida yo‘l qo‘yadigan xatolarining umumiy qisqarishiga erishish mumkin edi. Biz ishlab chiqqan texnikamiz gandbolchilarning ikki tomonlama mashg‘ulotlar jarayonida ularning taktik mahorat darajasini birlashtirish imkonini berdi. Xullas, “zaif” o‘yinchilarning saviyasi “kuchli”lar darajasiga yaqinlashdi, chunki “zaif” o‘yinchilar kuchliroq sherik bilan juftlik mashg‘ulotlarini olib borishdi. Umuman olganda, tajribadan so‘ng gandbolchilar jamoasi taktik mahorat darajasi bo‘yicha bir hil bo‘ldi, taktik o‘zaro harakatlarning izchilligi va samaradorligi oshdi, o‘yinchilar bir-birini yaxshi tushuna boshladilar, bu esa o‘yin o‘zaro munosabatlarida qilingan xatolar sonni kamaytirish imkonini berdi.

XULOSA

Sport kurashini to‘g‘ri tashkil qila bilish muntazam o‘rganiladigan san’atdir. Ana shuning uchun ham mashg‘ulot jarayonida o‘yinchilar strategiya va taktikaga oid barcha bilimlarni egallab, juda ko‘p mahorat va malakalarni o‘zlashtirishlari lozim.

Biz tomonimizdan ishlab chiqilgan eksperimental metodologiyadan foydalangan holda olib borilgan gandbolchilarning taktik tayyorgarligi quyidagilarga yordam berdi: turli darajadagi o‘yinchilarning o‘zaro ta’siri samaradorligini oshirish, ularning jamoaviy ishini oshirish, o‘yinchilar o‘rtasidagi o‘zaro tushunishni yaxshilash, ularning harakatlari va o‘yin holati va bir-birining harakatlari prognozlarining izchilligini oshirish.

Buning evaziga o‘yinchilarning o‘zaro harakat jarayonida yo‘l qo‘yadigan xatolarining umumiy qisqarishiga erishish mumkin edi. Biz ishlab chiqqan texnikamiz gandbolchilarning ikki tomonlama mashg‘ulotlar jarayonida ularning taktik mahorat darajasini birlashtirish imkonini berdi. Xullas, “zaif” o‘yinchilarning saviyasi “kuchli”lar darajasiga yaqinlashdi, chunki “zaif” o‘yinchilar kuchliroq sherik bilan juftlik mashg‘ulotlarini olib borishdi.

Umuman olganda, tajribadan so‘ng gandbolchilar jamoasi taktik mahorat darajasi bo‘yicha bir hil bo‘ldi, taktik o‘zaro harakatlarning izchilligi va samaradorligi oshdi, o‘yinchilar bir-birini yaxshi tushuna boshladilar, bu esa o‘yin o‘zaro munosabatlarida qilingan xatolar sonni kamaytirish imkonini berdi.

Bizning metodikamiz asosida gandbolchilarning taktik tayyorgarligi jarayonida to‘g‘ri shakllangan o‘yinchilarning uchliklari o‘yinchilarning kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi, taktik mahorat va taktik tayyorgarlik darajasini tenglashtiradi, degan taxmin to‘g‘ri chiqdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Pavlov Sh.K. Abdalimov O.X., Yusupova Z.Y. Gandbol nazariyasi va uslubiyoti. – T.: “Fan va texnologiya”, 2017. 448 b

2. Pavlov Sh.K. Abdurahmanov F.A. Azizova.R.I. Gandbol.-T.2007.

3. Абдураҳманов Ф.А., Павлов Ш.К. Технико-тактическая подготовка гандболиста в зашите. Методические рекомендаси.-Т., 1989.

4. Алешин И.Н. Модель годичного цикла подготовки гандболистов высокой квалификации: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / Алешин Игорь Николаевич; Чел. гос. унив. физ. культ. - Челябинск, 2004. - 24 с.

5. Игнатьева В. Я. Многолетняя подготовка гандболистов (Теория, методика и организация): Автореф. дис. ... доктора пед. наук / Игнатьева Валентина Яковлев-

Kuchkarova Muhayyo Tojimatovna
Teacher of Namangan State University
+998 94 309 07 50

IMPROVING THE TACTICAL READINESS OF HANDBALL PLAYERS BASED ON TRAINING IN PAIRS

Annotation. In this article, the issue of improving the tactical training of handball players using an experimental methodology based on training in pairs is investigated, looking for new ways and opportunities to further improve the tactical training of handball players, the correct positioning of the players and the correct preparation. experimental studies were conducted to study the effect of forming a group on the effectiveness of tactical training.

Key words: tactics, tactical training, pair training, tactical skills

Кучкарова Мухайё Тожиматовна
Преподаватель Наманганского государственного университета
+998 94 309 07 50

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ГАНДБОЛИСТОВ НА ОСНОВЕ ТРЕНИРОВОК В ПАРАХ

Аннотация. В данной статье исследуется вопрос совершенствования тактической подготовки гандболистов с помощью экспериментальной методики, основанной на обучении в парах, поиск новых путей и возможностей дальнейшего совершенствования тактической подготовки гандболистов, правильной расстановки игроков и правильной Были проведены подготовительные экспериментальные исследования по изучению влияния формирования группы на эффективность тактической подготовки.

Ключевые слова: тактика, тактическая подготовка, парная тренировка, тактические навыки.